

AXEL HÄRLIN CIVIL- INGENJÖREN SOM BLEV SKÄRGÅRDS- FORSKARE

Axel Härlin (1890-1979) var en civilingenjör som hade sjön i blodet.

Han bedrev forskning om skärgårdens historia, bl a kring Kung Valdemars segelled.

Många av hans artiklar publicerades i navigationssällskapet Navis tidskrift under 1930- och 40-talen.

Han var själv också redaktör för tidskriften under många år.

Sommaren 1995 träffade Carl Olof Cederlund Axels son Olle Härlin för en intervju kring faderns liv och intresse för sjöfartshistoria.

*Text:
Carl Olof
Cederlund*

Under 1995 arbetade jag bl a med uppdraget att skriva en artikel i publikationen med titeln "Kung Valdemars Segelled", utgiven hösten samma år. Den behandlade forskningen kring den numera välkända medeltida segelleden från Utlängan i Blekinge till Revalsborg i Estland.

En framträdande position i detta vetenskapshistoriska sammanhang har ju de artiklar som Axel Härlin publicerade på 1930- och 1940-talen. Också de är ju välkända för de flesta av oss idag. Jag ville, för min artikel, få en bättre kunskap om segelledsforskningens karaktär och innehåll under mellankrigstiden, vilken roll Axel Härlin haft i detta och även hur hans artiklar kommit till.

Jag beslöt därför att söka kontakt med hans son, kommendören Olle Härlin, bosatt i Stockholm, för en intervju i ämnet. Kontakt hade redan tidigare upprättats av Henrik Breide, som arbetar med en doktorsavhandling kring den medeltida segelleden.

De följande raderna baserar sig på den intervju, som jag under angenäma former, fick göra i juni 1995 med kommendör Olof (Olle) Härlin om hans far, civilingenjören Axel Härlin, och dennes intresse för och forskning kring den medeltida segelledsbeskrivningen i Kung Valdemars Jordebok.

SLÄKTHISTORIA

Axel Härlin föddes i Karlskrona den 8 juni 1890, där han också växte upp. Han kom från en släkt med stark anknytning till flottan och dess huvudstation i Karlskrona.

Hans farfarsfarfar, som hette Sven Herlin, var arklänsmästare vid flottan och deltog vid 26 års ålder på skeppet "Prins Gustaf" i slaget vid Hogland i juli 1788.

Detta var det enda fartyg i den svenska flottan som togs som pris. Besättningen fördes efter slaget som krigsfångar till Kronstadt.

Huvuddelen av besättningen nådde efter två år sin frihet via Riga, dit de transporterats. Sven Herlin omkom dock på vägen dit.

Axel Härlins farfarsfar, Carl Friedrich Herlin, f. 1787, han ändrade namnets stavning till Härlin omkring 1813, var kongl. flaggskeppare i Karlskrona. Även andra av Axel Härlins förfäder hade varit just flaggunderofficerare i flottan. Släktens marina bakgrund var säkerligen en del i hans intresse för sjö och hav och för hans sjöhistoriska intresse.

UTBILDNING OCH YRKESLIV

Axel Härlin avlade studentexamen i Karlskrona 1909 och examinerades 1913 som civilingenjör vid KTH i Stockholm på den elektro-tekniska linjen. Hans farfar hade gift sig till ett litet kapital som blev sonsonens "studiemedel".

Efter KTH gjorde han värnplikten vid Göta garde och gifte sig 1921.

Från 1915 och några år framåt var han anställd vid Elektriska Prövningsanstalten i Stockholm och vid Hemsjö Kraft AB i Karlshamn, Blekinge.

Efter ett mellanspel i Söderhamn, där han var anställd vid Marma-koncernen med tjänstebostad i Sandarna, kom han 1924 till Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA, i Stockholm. Där arbetade han heltid ända till 70 års ålder och halvtid tills han uppnådde 75 års ålder.

Han verkade vid IVA som teknisk sekreterare och startade bland annat korrosionsnämnden vid IVA i vilken han var sekreterare. Han var även sekreterare i svetskommissionen.

Axel Härlin avled i december 1979.

BÅTLIV OCH BÅTÄGANDE

Åren 1917 och 1918, efter studietiden, seglade han tillsammans med teknologkamrater en gaffelriggad, "barge"-liknande segelbåt med namnet "Gladan".

Därefter, under Karlshamns-tiden,

Axel Härlin (th) och sonen Olle, tillsammans med medlemmar i navigationssällskapet Navis, under en motorbåtslunch i skärgården någon gång på 1930-talet.

ägde han och seglade en liten skärgårdskryssare med namnet "Axelina". 1926-27, när han kommit till Stockholm, skaffade han en 8-meters motorbåt, en "Pettersonbåt", som bar namnet "Jänta". Axel Härlin med familj kom att ha sommarnöjen vid Staveström och Örsö i Stockholms skärgård och från 1939, egen brygga i Lindalssundet. Dessa platser utgjorde baser för omfattande färder med "Jänta".

ENGAGEMANGET I NAVIGATIONS-SÄLLSKAPET NAVIS

Axel Härlin var engagerad i Sveriges Frivilliga Motorbåtskår, ursprunget till Sjövärnskåren, där han var löjtnant. I denna kår kom han i kontakt med några av dem som startade navigationssällskapet Navis, bland andra Arnold Schumburg och Carl Leche. Han kom även att känna den sjöhistoriskt engagerade kommandörkaptenen Albrekt Ellsén, som var ordförande i Navis i början av 1930-talet. Axel Härlin blev en livaktig medlem av Navis, där han tidvis var styrelseledamot. Han var redaktör och ansvarig utgivare för tidskriften med samma namn under lång tid. I sällskapet intresserade han sig bland annat för "precisionstävlingar" i navigation, liksom för införande och användande av personliga igenkänningsflag-

gor ombord i fritidsbåtar (att placera under klubb-standerten på båtarna). Han verkade även för en idé om "cykelstigar" på sjön, dvs leder för fritidsbåtar, som var separerade från nytotrafikens farleder. Det är inte alls omöjligt att det senare intresset hade sin utgångspunkt i eller anknöt till hans segelledshistoriska intressen.

INTRESSET FÖR HISTORIA OCH FÖR FÖRFATTARSKAP

Axel Härlin hade ett levande och starkt historiskt intresse, särskilt för sjöhistoria i allmän bemärkelse, och han var mycket kunnig i ämnet. Hans son, Olle Härlin, uttryckte vid vårt samtal det så att fadern "kände en plikt att vara humanist". Han hade för sonen framhållit att det var viktigt att kunna söka kunskap med glädje. Han var ofta gäst på Kungliga Biblioteket och bedrev bland annat släkt- och ortnamnsforskning och hade ett stort intresse för det senare ämnet. Lika starkt betonade han för sonen sin kärlek för den maritima miljön vid vår kust och i skärgården. Han var road av att skriva, skrev mest varje kväll och var även teknisk redaktör i Svenska Dagbladets årsbok under flera decennier vilket gav honom många tillfällen att skriva.

Han skrev och publicerade också flera bidrag i tidskriften Navis, bland annat om historiska hållristningar vid hamnplatser i skärgårdarna och han skrev även till Segel och Motor.

AXEL HÄRLINS INTRESSE FÖR SEGELLEDSESKRIVNINGEN I KUNG VALDEMARS JORDEBOK

Enligt sonen var det ortnamnsproblematiken som mest intresserade Axel Härlin i den medeltida segelledsbeskrivningen i Kung Valdemars Jordebok.

Han hade ett starkt intresse för denna gren av språkvetenskapen och det är också det ämnet som han särskilt skriver om i sina två större artiklar kring ledproblematiken från 1930- och 1940-talen.

Axel Härlin anknyter i sin forskning, som så många andra under den tiden, till det, under mellankrigstiden, växande intresset för ortnamnsforskning. Han hade, med detta intresse, bl a en ganska livlig kontakt med "nordiska språkaren" och ortnamnsforskaren Ivar Modéer kring ortnamnsfrågor och kände även skärgårdsforskaren, docenten Erik Jonsson.

Bägge var aktiva i forskningen kring den medeltida segelleden och skrev ju också om den under den här tiden. Det är inte helt klart hur Axel Härlin kom att intressera sig för den medeltida segelledsbeskrivningen. Han kan enligt Olle Härlin ha påverkats av en bekant, en dansk köpman med redaranknytning, som hette Louis Grandjean. De träffades både på 1930-talet och efter kriget. Grandjean var allmänt sjöhistoriskt intresserad. Han var även engagerad i och spred aktivt en tidskrift (det var möjligen den kända motståndstidskriften "Information"), vilken bland annat drev opinion för motståndet mot nazismen. Även om det är klart att de bägge vännerna intresserade sig för segelledsbeskrivningen är det inte säkert vem som från början påverkade vem i detta sammanhang. Det är möjligt att inflytandet hade gått från Härlin till den danske vännen, i så motto att det från början var Granjean som stimulerats av Härlins artiklar på 1930- och 40-talen.

Far och son, Axel och Olle Härlin, hade ett mycket gott förhållande. De samverkade ofta kring faderns historiska intressen. Sonen fick bland annat pappans uppdrag att göra de kartor, som illustrerar hans artikel om segelleden i Navis 1937 och i Till Rors år 1942.